

i *barraux* (plural) en dos documents de 1445 de difícil localització dialectal; en vista de l'exemple de Neuchâtel (franco-prov.) es pot tractar d'un manlleu del francès antic a l'occità; el francès modern *barrot* 'petit baril où l'on met des anchois', per la seva banda, pot ser la continuació d'aquesta forma. —² Ja en les *Vides Ross.*, si bé els mss. en part el duen en la forma sincopada *barlet*: «un baró tramès dos *barletz* de vi per un enfant a Sent Beneset», 79r1 (*barrelets* en el ms. B, en el llatí de Voragine *flascones*); i altres dos passatges més avall, 79r2. La síncope *barralet* > *barlet* és un fet freqüent i fins normal quan es tracta de la vocal *a*, però no ho seria si vingués d'un *barrilet*.

BARRANC, vell mot comú a les tres llengües romàniques de la Península i no estrany a l'altre vesant pirinenc i a alguns parlars dels extrems N. i S. d'Itàlia: probablement d'origen pre-romà, però indo-europeu. □ 1.ª doc.: 1249 a Morella.

Com a designació d'una varietat de la idea de 'vall, coma, torrent' és un mot més fortament representat en la meitat Sud del nostre territori continental que enloc de la Romània, i encara que en ús en tot el territori lingüístic, i segurament, poc o molt, des de sempre, es presenta en els documents i en el llenguatge viu de les terres del Migjorn en grans masses. Sovint es troba en les descripcions d'afrontacions d'aquelles comarques, des de la primera documentació immediata a la Reconquesta, p. ex. en les de Morella de l'any 1249: ¹ «de la Salzedella et, per *barancum barancum*, includit intus illum planu del cirer; et per *barrancum barrancum* redit ad portum de Prunelles...». És freqüentíssim en la doc. medieval de propietats i descripcions del terreny en la zona des del Camp de Tarragona a la Plana: anoto dotzenes de noms com *Barranch de N'Olzina* en el Llibre de Valles castellonenc de 1371; en els Privilegis de Catí, de 1402 i 1403 es repeteixen les frases com «anaren *barranch* avall», «de la paret de la cerrada fins al *barranch*» (BSCC XIV, 346, 347), on es tracta generalment d'un solc muntanyenc profund i amb aigua poca o intermitent. Els nostres cavallers de les ordes militars, templers i hospitalers, l'usen en llurs reports de la guàrdia que muntaven a la ratlla d'Almeria i Granada, i en les terres encara poc cristianitzades de Múrcia, en els anys entorn del 1300, parlant del terror local, amb tanta adaptació a la vida comarcal que és indicatiu de reflectir l'ús heretat directament del mossàrab del Sud-est hispànic: «anam-nos-en, de bell continent, a un *barranch* luy n de Huércal una legua» (a. 1304, Berenguer de Cardó, Mestre del Temple, en Finke, *Acta Arag.* III, 124) — o bé es tracta d'una extensió de l'ús valencià meridional. I aquest matís està també representat en l'ús literari de la nostra llengua medieval: «lo *barranch*, / flum e torrent ---», «entreguau --- compàs / lur fons ni pas, / *barranchs* ni valls, / de escandalls, / no --- trobarien ---», J. Roig, *Spill*, 14412, 7017.

Però la literatura es prestava més a usar altres sen-

tits del mot, en particular els que des d'aquest van desplaçant-se cap a la noció de 'lloc fondo entre puigs i serrats més elevats', i d'ací per una banda 'estimball, precipici' i per altra 'entrebanc que dificulta (o impedeix) la marxa per un camí planer'. Això últim sembla ser la cosa més corrent en els escriptors des de principis del S. xv: «veyen la fortalesa que havie en lo cors anant per *barranchs* e de hun loch en altre per preycar», St. Vicent Ferrer (*Quar.*, 62.35; un altre 140.173), subratllat per l'antítesi en Ausiàs «si ·l· jorn clar fos nit cega, / los grans *barranchs* foren carretera plana» (LXXV, 72); «aquella jornada los noia molt per ço com havien a voltar per molts *barranchs*», *Tirant*, cap. 310 (Riq., p. 876), «muda catrera, / lexa ·l· camí / lur, serpentí, / tan espinós / e verinós: / costes, *barranchs*, / ullals e fanchs ---», *Spill*, 12745; «trancs e *barrancs*» en Fenollar (veg. cit. en TRANCA). El sentit més vulgar en el modern llenguatge ciutadà i ja en els escriptors medievals és l'altre resultat d'aquesta evolució, 'precipici, estimball': «aquell spos --- que ·t· levàs del *barranch* hon eres cayguda, en pròpia persona és devallat en lo loch on tu jahies ---», A. Canals (*Arra de Anima*, NCL., 150), «en lo camí perillós de aquest món e en lo pas estret e *barranch* de la mort», en un sermó mallorquí de primers del S. xv (BABL VI, 147), i cosa anàloga ja en el segle anterior en el *Corbatxo* de Franch («yo·t confort com més puch, per sò com en aquell *barranch* no caygues d'on algun no·s pot pus relavar», BDLC XVII, 122). Vagament entre aquestes dues accepcions, i en certa manera fent-ne una síntesi, pogué significar 'gran obstacle del terreny que tapa la vista': «als majors obs has trobat tal *barranch* / que no·t lexa veure ·sol· Montpeller» [ni tan sols una ciutat tan gran com M.] en el pirinenc Arnau d'Erill, c. 1410 (BABL XXIX, 215, 107).

Per comprendre bé la marxa de l'evolució semàntica convé tenir en compte les distincions sinonímiques. Com m'explicaven pertot els informants de l'*Onom. Cat.*, els fondals quan encara es conreen no es diuen *barrancs* sinó *comes*, *fondos* (o *valls* en alguns llocs) —així respectivament a Saldes (Berg.), a la Figuera de Falset (i a Flix i el Molar)—, mentre que en tots aquests indrets és *barranc* si ja no es cultiva però a penes sol dur aigua; a la Baronia de Rialb (on usen *torrent* per al que duu aigua normalment i queda reservat l'altre per a les clotades que sols ragen després de ploure) diuen que el Torrent de Peracolls neix a la Font de Peracolls, i, d'aquesta per amunt, la mateixa vall es diu «*barranc* de la Garriga». ² Aquest tipus de fondal, més erosionat pels aiguats intermitents i immoderats, sol ser també el que té més roquissers, penyes i cingleres i així es presta més a pendre el sentit de 'precipici' o 'obstacle en el pas'. Cap al Nord, i majorment el NE., del territori lingüístic, el mot es presta menys a l'ús i sens dubte sempre s'hi ha usat amb menys densitat, però no es pot dir que sigui estrany a cap part del territori: el trobem a nivell popular fins al capdamunt de Ribagorça, ³ del Pallars (Cardós i Vall Ferrera, on *torrent*